

SOSYAL BİLİMLER
Genç Akademisyenler
Sempozyumu 1

BİLDİRİLER KİTABI

8-9 Mayıs 2015

Mardin

Editörler:

Bilal TOPRAK
Fikret ÖZÇELİK
Ahmet AKBAŞ

ISBN:
978-605-66263-0-2
Sertifika No:
33327
Basım:

Düzenleme Kurulu

Bilal TOPRAK, Mardin Artuklu Üniversitesi (MAÜ), Araştırma Görevlisi, **Cemal ÜLKE**, MAÜ, Doktora Öğrencisi, **Ahmet ALAN**, MAÜ, Yüksek Lisans Öğrencisi, **Ferda OCAKHANOĞLU**, MAÜ, Lisans Öğrencisi, **Esra ERKAR**, MAÜ, Lisans Öğrencisi, **Emine YİĞİT**, MAÜ, Lisans Öğrencisi, **Fırat BEYAZER**, MAÜ, Lisans Öğrencisi, **Enes BOZGEYİK**, MAÜ, Lisans Öğrencisi, **M. Şahin DOĞU**, MAÜ Lisans Öğrencisi

Şubat 2016

www.kadimakademi.org.tr
akademigencligi@gmail.com

KADİM AKADEMİ

13 Mart Mah. 33. Sok. Aksoy-Su Apt. No:1 Artuklu/MARDİN

ŞARK (KÜRDİSTAN) MEDRESELERİ Mehmet ÇELİK*

160

Özet: Medreseler, yaklaşık 700 yıl toplumun sosyal, siyasal, ekonomik ve dini hayat tarzını yönlendirmiş, halkın rehberliğini yapmış, imkânlar dâhilinde müthiş bir şekilde ilerleyen yeni icatlara imza atan, yeni keşifler vb. gelişmelere kaynaklık etmiş müesseselerdir. Medreseler, devletin desteği olmadan, toplumun desteği ve yardımıyla ayakta durmayı başaran, toplumun özellikle din noktasında güvendiği, halk arasında anlaşmazlık çıktığında başvurulacak birinci derecedeki güvenilir kurumdur. Tarihe ismini yazdıran İbnu'l Esirler, İbnu'l Ezrak, İbnu'l Cezeri ve son asra damgasını vuran Bediüzzaman Said Nursi gibi dâhiler bu medreselerde eğitim görmüştür. Medreseler, yeri geldiğinde bir mahkeme yeri geldiğinde ise bir üniversite olmuştur. Kaynağını İslam'dan alan bu kurumlar özellikle Kürdistan coğrafyasında etkili olmuş, halkın İslam'ı doğru bir şekilde tanmasını sağlamıştır. Zira medreselerin nerdeyse yok olduğu günümüzde bile geçmişten gelen medrese terbiyesi sayesinde bu coğrafyanın halkları, diğer bölge ve coğrafyadaki halklara nazaran dinine daha bağlıdır. İşlevlerine baktığımızda çok fonksiyonlu bir kuruma benzeyen medreseler bölge halkı için bir "barış gücü" durumundadır. Yetiştirdiği ilim adamları medrese eğitiminde İslam kaynakları ile o kadar hemhaldir ki İslam ile mezc olmaktadır. Bu konuyla ilgili Avrupa'lı bir oryantalist "bu coğrafyada tüm medreseler yıkılsa ve bütün ulema öldürülse, içlerinden sadece birisinin sağ kalması halinde tüm eserleri tekrardan yazacağımı ve yeniden diriltecek donanımda yetiştirilmiştir" ifadesini kullanmaktadır. Günümüzde üniversiteler ne kadar önemliyse tarihte de medreseler o denli önemlidir. Kıyas yapıldığında avantajlarla birlikte dezavantaja sahip olan medreseler, reformlarla yeniden topluma kazandırılırsa topluma çok şey kazandıracağı kanısındayım. Bu çalışmada medreselerin toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulacak ve medreselerin geçmişte özellikle Kürdistan coğrafyasına kazandırdığı değerlerin neler olduğunu ışık tutacaktır.

Anahtar kelimeler: Kürdistan coğrafyası, medrese, eğitim, İlim adamları

* Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ergecli2202@hotmail.com.

Medrese Tarihçesi

İslam'ın ilk emrinin "oku" olması ve diğer ayetlerin ilme teşvik etmesi, İslam ile ilim arasında bir bağ kurmuştur. İslamiyet nereye yayılmışsa ilme olan bağlılığı da beraberinde götürmüş, dolayısıyla İslam'ın olduğu yerde ilim de vardır. İlk dönemlerde Müslümanların eğitimi için cami ve mescitler kullanılıyorken zamanla artan nüfus sebebiyle İslam eğitimi, cami ve mescitlerin dışına da taşınmış ve medrese olarak adlandırdığımız eğitim kurumlarının temelleri atılmıştır. Bu kurumların ne zaman kurulduğu hususunda Dr. Naci Maruf'un tespitine göre Nizamiye medreseleri kurulmadan önce İslam dünyasının büyük âlimlerin yetiştiği 33 medrese kurulmuştur.¹ Bu medreseler, Nizamiye medreselerinin kurulmasından 165 yıl önce kurulmuş olup Horasan ve Maveraunnehir'dedir.²

Kürdistan coğrafyasına medreselerin ne zamandan beri faaliyet gösterdiğine dair net bir bilgi olmamakla birlikte, "Sadece hicri altıncı ve dokuzuncu asır arasında tarihin arşivlerine geçebilen 27 büyük alim, dilci, astronot ve doktor görüyoruz"³. Yine bu devirde sadece Cizre'de 60 Cizreli alimin kayıtlarda olması bölgenin ilmi olarak terakki ettiğini göstermektedir. Muhtemeldir ki bu âlimler medresede yetişmiş olsun. "Medresenin bölgedeki faaliyetlerinin en az Nizamülmülk dönemine kadar uzandığını göstermektedir" diyen Halil Çiçek, Nizamülmülk'ün Cizre'de er-Radeviye adlı büyük ve güzel bir medrese inşa ettirdiğini söyler.⁴

Kürt Medreselerinin Coğrafyası

Kürtlerin yoğunlukta olduğu Kürdistan coğrafyasının nereleri kapsadığına değinmekte fayda vardır. Osmanlı İmparatorluğunda Kürdistan olarak bilinen bölge (Diyarbakır eyaleti) Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgeleri, İran'ın batısı, Irak'ın kuzeyi ve Suriye'nin kuzeyinden Halep yakınlarına kadar ki olan coğrafyadır.⁵ Kürdistan veya Şark medreseleri diyebileceğimiz medreseler bu coğrafyada etkin olmuştur.

Anadolu'daki geçmişleri Selçuklulara kadar uzanan medreselerin, söz konusu coğrafyanın genelinde kuruldukları bilinmektedir. Bununla birlikte medreselerin, coğrafi, ekonomik ve sosyal şartlarının daha elverişli olmasından dolayı bazı yerleşim merkezlerinde yoğun olarak kümelenildiği ve buraları birer ilim merkezi haline getirdiği gözlenmektedir. Şark medreseleri, bu coğrafyanın daha çok Botan bölgesi içerisindeki Cizre, İdil, Nusaybin, Dohuk, Zaho ve Erbil; Süleymaniye, Abdaliye, Mecidiye, Musul, Halep ve bugünkü Doğu illerimizden Bahçesaray-Gürpınar (Van), Doğubeyazıt (Ağrı), Diyarbakır, Mardin, Norşin-Ohin (Bitlis) ve Tillo-Eruh (Siirt) gibi yerleşim yerlerinde kurulmuşlardır. Bununla birlikte medreselerin, coğrafyanın hem şehirlerde hem de köy ve kasaba gibi kırsalında aktif olarak çalışmış ve hala çalışmakta olan sayısız örnekleri mevcuttur.⁶

Medreselerin kurulduğu yerler de titizlikle seçilir. Bir yerleşim yerinde kuruldukları yerler itibariyle şark medreseleri, İslam eğitim kurumu olarak gelişen medreselerin geleneğine uyarak, genellikle bir ibadethaneye yakın yerlerde kurulmuşlardır. Özellikle halkın ekonomik sıkıntılar yaşadığı yerleşim yerlerinde –genellikle köy ve mezralarda- kurulacak olan bu tür medreselerin, ders çalışma alanlarının dar olabileceği hesaba katılarak camilerin yanlarına inşa edildiği gözlemlenmektedir. Bölgedeki yerleşik/köklü büyük medreselerin ve küçük çaplı medreselerin dışında, son yıllarda, ister şehir merkezlerinde ister kırsal alanlarda kurulan yeni medreselerin yapı olarak daha donanımlı ve geniş ortamlara sahip olmalarıyla birlikte medreselerin kurulduğu alanların seçiminde, halkın öğrencileri çok fazla görmeyeceği,

¹ Naci Maruf, Medarisu Kable'n Nizamiye, Matbaatu'l Mecmei'l-ilmi, Irak 1973, s. 3

² Maruf, a.g.e, s. 8

³ Hasan Şemeysani, Medinetu Mardin, Alemu'l Kutub, Beyrut 1987, s. 375

⁴ M. Halil Çiçek, Şark Medreselerinin Serancamı, Beyan Yayınları, İstanbul 2009, s. 33

⁵ Çiçek, a.g.e, s. 28

⁶ Çiçek, a.g.e., s. 27

öğrencilerin de halkı fazla görmeyeceği yerlerin tercih edildiği gözlemlenmektedir. Buna göre medreseler, büyük yerleşim yerlerinde genellikle şehrin uzak bölgelerinde; köy ve kasabalarda ise genellikle yerleşim yerlerinin içerisinde değil de uzak kenarlarında kurulmaya çalışılmıştır.⁷ Bununun sebebi olarak ise öğrencilerin dikkatini dağıtmamaları, toplumsal kargaşadan etkilenmemeleri düşünülebilir.

Kürdistan (Şark) Medreselerinin Bina Planı

Kürdistan medreselerinin ekonomik yapılanması (döner sermaye, vakıf sistemi) olmadığından tesis edilen medreselerin hem yapım aşamasındaki hem de diğer ihtiyaçları yetersiz kalmıştır. Uzun yıllar aktif olan medreselerin birçoğu cami bitişiğindedir ve köklü medreselerin dışında çoğu basit yapılardan oluşmaktadır. Bu tür yapılarda öğrencilerin yatakhane olarak kullandıkları bir oda, küçük bir mutfak ve banyo bulunmaktadır. Yatakhane olarak kullanılan yerler, çok da sağlıklı olmayıp, yatmak için yerlere serilen döşek veya süngerler kullanılmaktadır. Mutfak gereçleri, çoğu yerde yetersiz ve eskidir. Aynı şekilde banyoların da dar ve sağlıksız oldukları gözlenmektedir. Prof. Dr. Halil Çiçek kendisi bizzat medrese eğitimi görmüş ve bazı medreselerde banyonun bulunmadığını, banyo ihtiyacını karşılamak için dere, çay vb. yerlerde yıkandığını dile getirmiştir. Bu tür medreselerin büyük bir kısmında öğrencilerin, tuvalet ihtiyaçlarını, camiye ait tuvaletlerde karşıladıkları anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin derslerini çalışmalarını için ise bazı medreselerde ayrı bir mekan bulunmakta, bazı medreselerde ise bu tür bir etkinlik için ya caminin içi kullanılmakta, ya da yatakhaneler kullanılmaktadır. Yine bu türden medreselerde “Seyda”lar, öğrencilerin derslerini genellikle cami içerisinde mevcut olan ve “hücre” adı verilen yerlerde vermektedirler. Bu, hücreler aynı zamanda Seyda’nın misafirlerini kabul ettiği yerler olarak da kullanılmaktadır. Seyda’ya ait bir serginin ve yastığın bulunduğu bu mekânlarda genellikle Seyda’ya ait bir kitaplık da bulunmaktadır.⁸ Son dönemler de “Kur’an kursu” adı altında fiziki olarak çok daha geniş ve sağlıklı medrese binaları yapılmaktadır. Yeni yapılan medreselerin şehir gürültüsünden uzak olması dikkat edilmektedir.

Kürdistan Medreselerinin Ekonomik Kaynakları

İlim tahsiline yardımcı olmanın büyük bir fazilet olduğu bilinci Kürdistan coğrafyasının neredeyse her yerinde oluşmuştur. Bu bilinç dolayısı ile bölgedeki insanlar elden geldiğince medrese talebelerine yardımcı olmak istemiştir. Hem medresenin yapılış aşamasında hem de medresenin eğitim sürecinde medreseden desteğini esirgemeyen halk, yüzyıllarca devletin hiçbir desteği olmadan medreselerin işlevlerini yerine getirmesine yardımcı olmuştur.⁹

Medrese kaynaklarından biri de zekâttır. Bölge halkı; koyun, keçi vb. hayvanların veya tahıl ürünlerinin zekâtının bir kısmını medrese talebelerine vermektedir. Zira Said Nursi’nin medrese hayatını da içine alan “Said Nursi Tarihçe-i Hayatı” adlı eserde “Şarkî Anadolu’da medrese teşkilatındaki hususiyetlerden birisi şudur ki; icazet almış bir âlim, istediği köyde hasbeten lillah bir medrese açar; medrese talebelerinin ihtiyacı, iktidarı olursa medrese sahibi tarafından, iktidarı yoksa halk tarafından temin edilir. Hoca meccanen ders verir, talebelerin iâşe ve levazimatını da halk deruhte ederdi. Bunların içinde yalnız Molla Said, hiçbir suretle zekât almıyordu” ifadesi geçmektedir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere günümüzden yaklaşık yüz yıl önce de (medreselerin bölgede hâkim olmasından bu yana) halkın medrese talebelerine zekat verdiği anlaşılmaktadır.

⁷ Sabahattin Bala, “Bir Eğitim Kurumu Olarak Şark Medreseleri (Mardin Yöresi Örneği)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Diyarbakır 2012

⁸ Bala, a.g.t, S. 77

⁹ Çiçek, a.g.e, s. 118

Medrese öğrencilerin günlük yemek ihtiyacını da bölge halkı karşılamaktadır. Medrese köyde ise o köydeki evlerden medreseye yemek gönderilirdi. Bazı yerlerde iki bazı yerlerde üç öğün yemek toplanırdı. Her bir öğrenci daha önce belirlenen evden günlük yemeğini alırdı.¹⁰ Bu uygulama bölge halkının eğitime verdiği desteği göstermektedir. Bu şekilde yüz yıllarca medreseler varlığını koruyabilmişlerdir.

Öğrenciler diğer ihtiyaçlarını ailelerinin yardımıyla karşılıyordu. Kitap, giyecek gibi ihtiyaçlar öğrencinin ailesi tarafından karşılanırdı. Bazen de bölgedeki zengin bir hayırsever tarafından fakir öğrenciler giyecek-kitap temini için yardım edilirdi.

Kürdistan Medreselerinde Bir Gün

Medrese de güneş doğmadan güne başlanır. İmsak vaktinde uyanıp cemaatle namaz kılan öğrenciler, namazdan sonra Kur'an-i kerim okurlar. Zihnin dinç olduğu düşünülen sabahın bu ilk saatlerinde öğrenciler genellikle, Kuran-ı Kerim okuduktan sonra, bir önceki gün aldıkları dersin metnini iyice ezberleyip pekiştirirler. Metin ezberi ve derse hazırlık çalışmaları, kahvaltıya kadar sürer. Kahvaltıdan sonra öğrenciler Seyda'nın odasına gidip birebir şeklinde derslerini alırlar. Öğleden önce ve öğleden sonra olmak üzere günde iki defa ders alan öğrenciler diğer zamanlarda birbirleri ile müzakere eder, derslerini birbirlerine anlatır ve fırsat buldukça da muhabbet ederler. Kaylule¹¹ denilen ve aynı zamanda sünnet olan öğle uykusuna uyuyan öğrenci ve hocalar bu sayede dinlenmiş de oluyordu.¹²

İkinci namazının cemaatle kılınmasından sonra öğrencilerin, akşam namazına kadar sürecek olan "metin ezberi" etkinlikleri başlamaktadır. Buna göre her öğrenci, bireysel bir şekilde, gün içerisinde aldığı yeni dersin metnini ezberler. Bu etkinlik için kimi öğrenciler bahçeyi, kimisi uzun koridorları, kimisi ders çalışma/etüt odalarını, kimisi de cami içerisini kullanmaktadır. İkinci namazı sonrasında performansın yüksek olduğu gözlenen öğrencilerde, akşama doğru bir yorgunluk, gevşeme ve rahavet gözlenmektedir."¹³

Akşam yemeğinden sonra yatsı namazı kılınır ve çay içilir. Bundan sonra ders çalışmak isteyen öğrenciler geç saatlere kadar ders çalışırken, yorulan öğrenciler ise uyumaktadır.

Perşembe günü ikinci namazından sonra başlayan ve Cuma günü ikinci namazına kadar süren bir zaman diliminde tatil yaparlar.

Şark (Kürdistan) Medreselerinin Eğitim-Öğretim Dili

Kürdistan coğrafyasında yüzyıllar boyunca herhangi bir Kürt devletinin olmayışı hasebiyle Kürtçe resmi bir dil niteliği kazanmamıştır. Resmi dil olmamasına rağmen Kürt dili yok olmamış ve varlığını günümüze kadar ulaştırmıştır. Medreselerde eğitim dilinin Kürtçe ve Arapça olması, Kürtçenin yok olmasını engellemiştir. Medreselerde yetişen ilim adamları Kürtçe eserler vererek, camilerde Kürtçe hutbe okuyarak ve medreselerde Kürtçe konuşarak Kürtçenin devamlılığına katkıda bulunmuştur.

Kürdistan medreselerinde eğitim görmüş olan, Mela Ahmed el-Botî el-Cızîrî'nin, Kürtçe olarak yazmış olduğu divanının tasavvuf, usul, fıkıh, tefsir, hadis, sarf, nahiv, mantık, estetik, felsefe, belâgat, matematik, astronomi, kozmoloji, tarih, fizik, metafizik ve benzeri ilimlerle alakalı olması Kürtçenin eğitim dili olduğunu ispatlar niteliktedir.¹⁴ Kürtçenin, eğitim dili olabilmesi yine büyük ölçüde medresenin katkısıylaadır.

¹⁰ Çiçek, a.g.e, s. 127

¹¹ Öğle uykusu olarak da bilinen bu uyku sünnet olmakla birlikte, günümüzde Japonya gibi gelişmiş ülkelerde verimin artırılmasına yönelik teşvik edilmektedir. Said Nursi, yarım saatlik bu öğle uykusunun iki saatlik gece uykusuna bedel olduğunu ifade etmektedir.

¹² Bala, a.g,t. S. 83

¹³ Bala, a.g,t. S. 88

¹⁴ Abdalbaki Turan, Melayê Cizîrî Divanı ve Şerhi, Nübihar yayınları, İstanbul 2010, s. 12

Ahmed-i, Mela-ı Bate, Feqiye Teyran gibi Kürt ilim adamları Kürtçe eserler vererek, Kürtçenin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Medresede Eğitimciler

1. Seyda

“Medreselerinin genel işleyişinden “Seyda” adı verilen kişiler sorumludur. Seydalar, medresede hem idari işlerin hem de eğitim-öğretim işlerinin düzenli olarak yürütülmesinden sorumlu kişilerdir. Bir medrese hocası olarak Seydalar gözlendiğinde dikkatleri çeken en önemli husus, Seydaların ağırbaşlı, ciddi ve vakur duruşlarıdır. Bu yönüyle Seydalar, ister öğrencilerine ders verirken, ister medresedeki başka ortamlarda öğrencileri için birer model olduklarının bilincinde hareket ederler.¹⁵

Medresede yetişen ilim adamları hakkında İsmail Beşikçi, “Medrese hocaları, Kürtlerin ilk aydınlarıdır” diyerek medresenin Kürtlere çok fayda sağladığını belirtmektedir.¹⁶

2. Müderrisler

Medreselerde de hiyerarşik bir eğitim sistemi vardır. Kürdistan (Şark) medreselerinde Seydaların dışında eğitim-öğretim görevini üstlenen kişiler müderrislerdir. Bu kişiler medreselerdeki fonksiyonları itibariyle, Osmanlı medreselerinde “Muid” olarak isimlendirilen yardımcılara benzemektedirler. Buna göre medreselerde okuyan öğrencilerden üst seviyede olanları Seydalar okuturken, geriye kalan öğrencileri müderrisler okutmaktadırlar.¹⁷

3. Öğrenciler

Medreselerde okuyan öğrencilere genellikle “fakka/faki” adı verilmektedir. Bununla birlikte “fakka/faki”lerin, medreselerdeki eğitim süreci itibariyle buldukları seviyeye göre farklı kategorilere ayrıldıkları ve buna göre de farklı isimlendirildikleri anlaşılmaktadır. Buna göre, medreselerde iki farklı kategoride isimlendirme yapıldığı gözlenmektedir. Bunlardan ilkinde göre; medreseye yeni başlayan ve Hallu’l-Me’akıd veya Sa’dini’ye kadar ki seviye olan öğrenciye “Mübtedi”, orta seviyedeki ve okuduğu kitaplar açısından Molla Cami’ye kadar gelen öğrenciye “Mutavassıt”, medrese eğitiminin Molla Cami’den sonraki aşamasında olan öğrencilere “Müntehi” adı verilmektedir.¹⁸

Osmanlı ve Kürdistan Medreselerinin Farklılıkları

Kürdistan coğrafyası, Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında olmasına rağmen eğitim ve öğretim faaliyetlerini kendine has bir şekilde sürdürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu Kürt medreselerinin işlerine karışmadığı gibi, destek de vermemiştir.¹⁹

Tablo 1: Osmanlı Medreseleri ile Kürdistan Medreseleri Arasındaki Farklar

OSMANLI MEDRESELERİ	KÜRDİSTAN MEDRESELERİ
Devlet desteklemiştir ve kurumun hukuki zemini vardır.	Devletin desteğini almamıştır ve hukuki bir zemini yoktur.
Resmi vakıf sistemi işlemektedir.	Resmi vakıf sistemi yoktur.
Eğitimin tatil günleri salı ve cuma	Eğitimin tatil günleri perşembe öğleden

¹⁵ Bala, a.g.t, s. 99

¹⁶ Mela Birhane Tarani, Ji Her Aliyi Ve Medreseyen Me, Şin Yay, Ankara 2011, s. 11

¹⁷ Bala, a.g.t, s. 101

¹⁸ Bala, a.g.t, s 102

¹⁹ Bala, a.g.t. s. 68

günleridir.	sonra ile cuma ikindi arası.
Eğitim dili, Arapça ve Osmanlıca.	Eğitim dili, Arapça ve Kürtçe.
Öğretim süresi 12 yıldır	Öğretim süresi 6-10 yıl arasındadır.
Genellikle toplu şekilde ders verilir.	Genellikle birebir ders verilir.
Müderres, ru'us ile resmi görev alır.	Müderres, fahri görev alır.
İcazetin (diploma) resmi geçerliliği vardır.	İcazetin resmi geçerliliği yoktur.
Öğrenime başlama yaşı, Sıbyan Mektebinden sonra 15 civarındadır.	Öğrenime başlama yaşı, 10-12 civarındadır.
Dini ilimler ağırlıklıdır, bununla birlikte modern eğitim kurumlarının etkisi de vardır.	Dil ilimleri ağırlıklıdır, dini ilimler de okutulmaktadır.
Müfredata Hanefi mezhebi hakimdir.	Müfredata Şafii mezhebi hakimdir.
Şark Medreselerinden Farklı olarak, Musiki ve Hatt	Osmanlı medreselerinden den farklı olarak, Mevlida Bate, Akide-i İman, Nubihar, Nehcul Enam, Zuruf, Terkib vb.

Görüldüğü üzere Kürdistan medreseleri, maddi olarak hiçbir şekilde Osmanlı medreselerine yetişememektedir. Buna rağmen Kürdistan medreseleri halkın yardımı ve Seydaların fedakârlığıyla ayakta durabilmiştir.

Sonuç

Yüzyıllardır Kürdistan coğrafyasında etkinliğini süren medreseler, adeta bu coğrafyaya hayat vermiştir. Cehaletin düşmanı olarak görebileceğimiz bu müesseselerin ilim adamı yetiştirme, dinin daha doğru anlaşılmasını sağlama, okuyan, üreten, huzur içinde yaşayan bir toplum oluşturma çabası içinde olduğunu görüyoruz. Kürtlerin ilk aydın insanları medreselerden çıkmış ve günümüzde bile tesirleri devam etmektedir. Birçok maddi eksikliğe rağmen ilim hayatının devam ettiği, halkın gönüllü olarak desteklediği, her bir eve bir öğrenci düşecek şekilde yemeğini paylaştığı bir ilim yuvasıdır medrese. Şiirin, edebiyatın, mantığın, hadis ilminin, tefsirin, astronominin ve diğer ilim dallarının hayat bulduğu bir okul niteliğindedir medreseler. Çok sesli ve çok renkli kimliğiyle karşımıza çıkan bir ilim akademisidir. Arapça, Farsça, Kürtçe ve Türkçe'nin konuşulabildiği, ırk ayrımı yapılmaksızın aynı kap-kaşıқта yemek yemenin olduğu bir kurum olarak yüzyıllarca İslam coğrafyasına hizmet etmiştir. Medreseler, bölgenin eğitim-öğretim ihtiyacını karşılamakla birlikte, halk arasında çıkan anlaşmazlıklara çözüm bulan, bir nevi mahkeme görevine yerine getirmiştir. Yazılı kanun ve kurallar olmadığı halde, tümüyle kurum içi sosyal mutabakata dayanan ve değerler eğitimi yoluyla saygı ve sevgi ekseninde sürekli bir sonraki medrese nesline aktarılan kurallar bütünü sayesinde işleyen medreselerdeki organizasyon, bu yönüyle modern eğitim kurumlarından ayrılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bala, Sabahattin, “Bir Eğitim Kurumu Olarak Şark Medreseleri (Mardin Yöresi Örneği)”,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Diyarbakır, 2012.
- Çiçek, M. Halil, Şark Medreselerinin Serancamı, Beyan Yayınları, İstanbul, 2009
- Maruf, Naci, Medarisu Kable'n Nizamiye, Matbaatu'l Mecmei'l-ilmî, İrak, 1973
- Nursi, Said, Tarihçe-i Hayat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2000.
- Şemeysani, Hasan, Medinetu Mardin, Alemu'l Kutub, Beyrut, 1987
- Tarani, Mela Birhane, Ji Her Aliyi Ve Medreseyan Me, Şin Yay, Ankara, 2011.
- Turan, Abdalbaki, Melayê Cizîrî Divanı ve Şerhi, Nübihar yayınları, İstanbul,
2010.